

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ СИНАГОГ УКРАЇНИ

Мержієвська Н. Ю.,

к.арх., доцент,

natalia.merzhiievska@gmail.com, ORCID:0000-0003-3100-4816

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Відновлення синагог в Україні - це важливий аспект збереження культурної та історичної спадщини країни. Як правило, будівля синагог у великих містах являють собою унікальні приклади різних архітектурних стилів, періодів, технологій будівництва, є пам'ятками архітектури та культури країни. У зв'язку з трагічною історією народу і релігії більша частина будівель була пристосована під інші функції або взагалі втрачена, багато синагог потребують відновлення, капітального ремонту. Синагоги, як місця молитви і спілкування, відіграють ключову роль у житті єврейських громад, і їх відновлення відображає історичну справедливість і прагнення до культурної спадкоємності.

Ключові слова: архітектурних стилів, синагоги, єврейських громад, культурна та історична спадщина країни.

Вступ. *Історичний контекст.* Минулі трагедії - Україна пережила трагічні події, включно з Голокостом, унаслідок чого багато синагог було зруйновано або покинуто. Сьогодні в незалежній Україні єврейські релігійні та культурні громади отримали можливість розвиватися і жити своїми традиціями, виникла можливість і необхідність у відновленні не тільки старих будівель, а й створенні нових культурних центрів.

Архітектурні особливості. Різноманітність стилів - синагоги в Україні вирізняються розмаїттям архітектурних стилів, часто були окрасою вулиць і площ. Під час їхнього відновлення важливо враховувати оригінальні елементи та технології, відновлення та реставрація фрагментів пам'яток архітектури. Культурні символи - архітектурні елементи - ліпнина, вітражі з символікою, менори, мають особливе значення і мають бути відновлені з ретельною увагою.

Соціальні аспекти. Участь громади - відродження синагог вимагає активної участі місцевої єврейської громади. Це включає в себе не тільки фінансову підтримку, а й волонтерські зусилля. Освітні програми - створення освітніх програм у відновлених синагогах допомагає не лише зберегти традиції, а й створювати нові культурні центри на базі старих синагог із розвитком нових функцій у будівлі та модернізувати обидва планувальні рішення.

Економічні та правові виклики. Фінансування - реставрація синагог часто стикається з браком коштів. Важливо шукати фінансування через гранти, приватні пожертви та співпрацю з міжнародними організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми відновлення синагог України розглянуті Антоном Ступівцевим - висвітлено авторське прочитання формотворчих та містобудівних процесів у давньому єврейському передмісті Львова [7]. Автором досліджуються та візуалізуються характерні етапи розвитку єврейських кварталів на передмісті а також формотворчі фактори що їх визначали. Розвитку містобудівної структури Львова, від середньовіччя та єврейської передміської дільниці в її складі, присвячено велику кількість праць львівських науковців, зокрема дослідження Р. Могитича, В. Дибби та В. Петрика, Ю. Дибби включно із рясним картографічним матеріалом, М. Долинської [1, 2].

Роль єврейської громади у формуванні образу міста та його історії, а також єврейської спадщини висвітлена у науково-популярних публікаціях М. Долинської, Б. Мельника,

Ю. Бірюльова та профільних працях О. Бойко, Х. Бойко, Р. Ганинець. Інформацію про археологічні вишукування, яка підкріплює історичні містобудівні дослідження опубліковано зокрема в статтях О. Лазурка та М. Шніцара, В. Петегірича та М. Филипчука [5, 6]. Андрій Івченко, канд. геогр. наук, стар. наук. співроб. Інституту географії НАН України, м. Київ 2019 Одеська обласна рада визнала споруду колишньої Бродської хоральної синагоги пам'яткою архітектури місцевого значення, за наказом Міністерства культури і туризму України її було залучено до Державного реєстру пам'яток України та урочисто повернено одеській єврейській громаді. Віталій Червоненко – «Як в Україні зникають єврейські пам'ятки і хто їх рятує». Через Голокост єврейське населення у містах центру та заходу України практично знищили. Радянська влада ж після війни перетворила старовинні синагоги переважно на склади чи виробничі цехи - як і більшість інших храмів. Не дивно, що навіть офіційно визнані півтисячолітні архітектурні пам'ятки поступово перетворилися на руїни. За останні кілька десятків років деякі синагоги у цьому регіоні відновили та реставрували. Проте поки що такі історії - радше винятки. Великі громади, здатні акумулювати кошти на реконструкцію, є тільки у великих містах. А у невеликих містечках, де збереглися найстаріші об'єкти, опікуватися реставрацією практично нікому [7].

Основний матеріал і результати. Правові аспекти - питання власності та правового оформлення можуть ускладнювати процес відновлення. Необхідні чіткі законодавчі ініціативи для захисту історичних об'єктів. В Україні збереглися лише деякі синагоги, і більшість із них потребує серйозного ремонту. Деякі синагоги стали пам'ятками архітектури, але їхній стан залишає бажати кращого. Сучасні технології. Використання нових технологій, як-от 3D-моделювання та фотограмметрія, можуть значно спростити процес реставрації та допомогти у відновленні втрачених деталей. Екологічні підходи - врахування сталого розвитку та використання екологічно чистих матеріалів стають дедалі важливішими під час реконструкції історичних об'єктів [1].

Рис. 1. Синагога в Києві: Реставрація синагоги Бродського [2, 10]

Приклади успішних проєктів - Синагога в Києві: Реставрація синагоги Бродського містить у собі не тільки відновлення архітектурних елементів, а й створення культурного центру, що демонструє інтеграцію традицій із сучасними потребами (рис. 1).

Львівська синагога - проєкт із відновлення синагоги у Львові став зразком співпраці між різними єврейськими організаціями та місцевою владою. На рисунках 2,3 можна побачити інтер'єрні зображення (рис. 2, 3).

Рис. 2. Інтер'єри Львівської синагоги [2, 11]

Рис. 3. Інтер'єри Львівської синагоги [2, 11]

Проблеми відновлення:

1. Фінансові та Правові аспекти - право власності на історичну будівлю, відсутність механізму передачі будівель синагог релігійним громадам для подальшої експлуатації, що затримує процес відновлення. Важливе питання джерела фінансування та ініціація проєкту відновлення об'єкту, залучення інвестицій меценатів та держави в рамках програм розвитку та утримання історичних міст [4].

2. Культурні та соціальні чинники - відновлення синагог вимагає увагу до культурних і традиційних аспектів діяльності єврейської громади, відновлення традицій, вплив на

літературу, живопис, туризм та інші напрямки розвитку культури наших міст. В Одесі, наприклад відомо понад 50 історичних будівель, пам'яток архітектури будівель синагог, з яких зберегли свою функцію лише два об'єкти (синагога по вул Рішельєвській та вул Вадима Корженка (в минулому Осипова (рис.4, 5)).

Рис. 4. Екстер'єрне зображення синагоги по вул Рішельєвській, Одеса [5, 12]

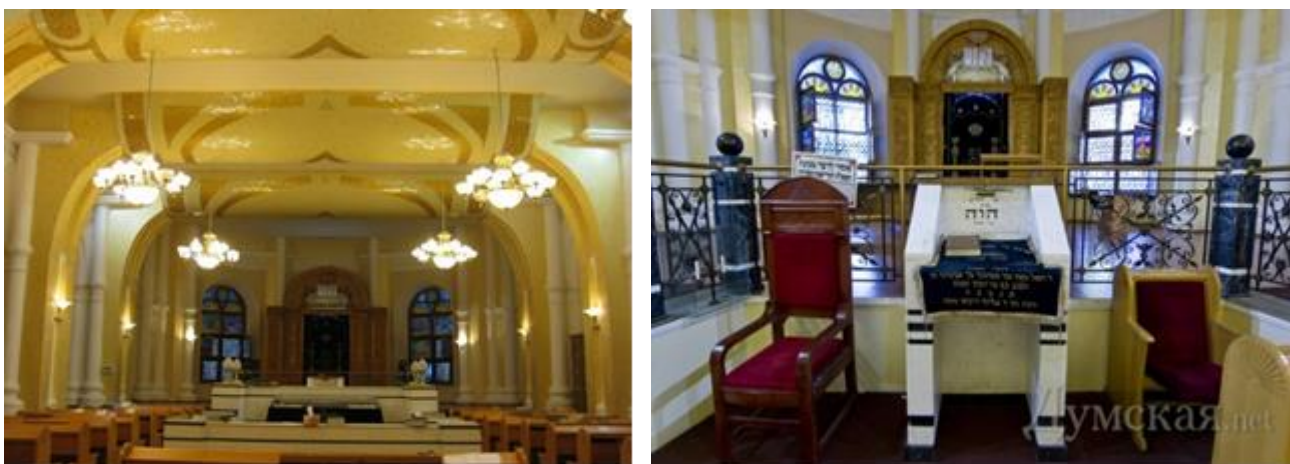

Рис. 5. Ієтер'єрне зображення синагоги по вул Рішельєвській, Одеса [5, 12]

3. Освітні програми: Важливо проводити інформаційні кампанії для підвищення обізнаності про значущість синагог серед місцевого населення, вивчення історії міст, історії народів, що здавна населяють території нашої країни. Ця тема потребує подальшого вивчення та активних дій, щоб зберегти багату культурну спадщину України. Залучення молоді до проєктів з відродження синагог через освітні та культурні програми. Проведення навчальних програм: Навчання місцевих фахівців новим технологіям і методам реставрації. Співпраця архітекторів, істориків та представників громади для повнішого розуміння завдань [9].

4. Створення партнерств: Встановлення співпраці між єврейськими громадами, державними установами та культурними організаціями для ефективного відновлення.

Висновки. Відновлення синагог в Україні - це не тільки питання збереження архітектурної спадщини, а й спроба відродити культурні традиції єврейського народу. Необхідний комплексний підхід у вивченні та виявленні таких будівель, формування рекомендацій і нормативів для проєктування, робота із законодавчо-правовою базою. Незважаючи на наявні проблеми, зусилля громад і міжнародних організацій дають надію на те, що багато історичних будівель буде відновлено, вони й надалі слугуватимуть місцем

спілкування і духовного зростання, привернуть інтерес у розвитку туристичної сфери. Це складний і багатогранний процес, що вимагає уваги до деталей, культурних традицій і потреб громади. Успішні проекти здатні не тільки відновити історичні будівлі, а й зміцнити єврейську ідентичність і громадське життя.

Література

[1] Котляр Е. Восточноевропейская традиция росписей синагог и ее региональные центры на исторических землях Украины. К постановке проблемы / Евгений Котляр // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — Харків : ХДАДМ, 2010. — № 8 (Сходознавчі студії. Вип. 3 «Єврейське мистецтво і український контекст. Обрії традиційної художньої культури»). — С. 50—101.

[2] Котляр Е. Еврейские музеи и коллекции первой трети XX века: судьба и следы художественного наследия (Львов ; Одесса ; Киев) / Евгений Котляр // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. — Харків : ХДАДМ, 2009. — № 12 (Сходознавчі студії. Вип. 2). — С. 113—133.

[3] Котляр Е. Синагоги єврейських местечек/ Евгений Котляр.— www.judaika.kiev.ua/eg_14/14-20.htm

[4] Столетие Одессы. Архитектура старой Одессы. Очерки. – Одесса: «Optimum», 2007. – 217 с.

[5] Москвич Григорий. Иллюстрированный практический путеводитель по Одессе / Григорий Москвич. – Одесса, 1912.

[6] Степаненко Г. А. Одесса XIX век / Геннадий Степаненко. – Киев: ООО «3 Медиа», 2004. – 168 с.

[7] Piechotka M & K. Heaven`s Gates. Wooden Synagogues in the Territories of the Former Polish-Lithuanian Commonwealth / Maria and Kazimierz Piechotka. — Warsaw ; Krupski i S-ka, 2004. — 416 p.

[8] Херлиги Патриция. Одесса. История. 1794 – 1914 / Патриция Херлиги. – Одесса: «Optimum», 2007. – 576 с.

[9] viknaodessa.od.ua/newspaper/news/?3701

[10] Реєстр діючих синагог України [Електронний ресурс]. URL: https://www.fjc.org.ua/templates/articlecco_cdo/aid/2906495/jewish/-htm (дата звернення: 20.09.2024).

[11] My shtetl. Jewish towns of Ukraine [Електронний ресурс]. URL: <https://www.myshtetl.org/synagogues/synagogues.html> (дата звернення: 12.10.2024).

[12] Перелік синагог України [Електронний ресурс]. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/6-95-synagogues-ukraine.htm#google_vignette (дата звернення: 21.09.2024).

References

[1] Kotlyar E. Vostochnoevropeyskaya tradytsyya rospysey synahoh y ee rehyonal'nye tsentry na ystorycheskykh zemlyakh Ukrainy. K postanovke problemy / Evhenyy Kotlyar // Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyyi dyzaynu i mystetstv. — Kharkiv : KHDADM, 2010. — № 8 (Skhodoznavchi studiyi. Vyp. 3 «Yevreys'ke mystetstvo i ukrayins'kyu kontekst. Obriyi tradytsiynoyi khudozhn'oyi kul'tury»). — S. 50—101.

[2] Kotlyar E. Evreyskiye muzey y kollektseyy pervoy trety XX veka: sud'ba y sledy khudozhestvennoho nasledyya (L'vov ; Odessa ; Kyev) / Evhenyy Kotlyar // Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyyi dyzaynu i mystetstv. — Kharkiv : KHDADM, 2009. — № 12 (Skhodoznavchi studiyi. Vyp. 2). — S. 113—133.

[3] Kotlyar E. Sinagogi yevreyskikh mestecek/ Yevgeniy Kotlyar. — www.judaika.kiev.ua/eg_14/14-20.htm

- [4] Stoletiyе Odessy. Arkhitektura staroy Odessy. Ocherki. – Odessa: «Ortimum», 2007. – 217 s.
- [5] Moskvich Grigoriy. Illyustrirovannyi prakticheskiy putevoditel' / Grigoriy Moskvich. – Odessa, 1912.
- [6] Stepanenko G. A. Odessa XIX vek/Gennadiy Stepanenko. – Kiyev: ООО «3 Media», 2004. – 168 s.
- [7] Piechotka M&K. Heaven`s Gates. Wooden Synagogues v Territoriyakh Formera Polishne-Litovskoy obshchiny / Mariya i Kazimirz P'yekotka. — Warsaw; Krupski i S-ka, 2004. - 416 p.
- [8] Kherligi Patritysiya. Odessa. Istoriya. 1794 – 1914/ Patritysiya Kherligi. – Odessa: «Ortimum», 2007. – 576 s.
- [9] viknaodessa.od.ua/newspaper/news/?3701
- [10] Reyestr diyuchykh synahoh Ukrayiny [Electronic resource]. URL: https://www.fjc.org.ua/templates/articlecco_cdo/aid/2906495/jewish/-.htm (date accessed: 20.09.2024).
- [11] My shtetl. Jewish towns of Ukraine [Electronic resource]. URL: <https://www.myshtetl.org/synagogues/synagogues.html> (date accessed: 12.10.2024).
- [12] Perelik synahoh Ukrayiny [Electronic resource]. URL: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_catalog/6-95-synagogues-ukraine.htm#google_vignette (date accessed 21.09.2024).

PROBLEMS AND FEATURES OF THE RESTORATION OF SYNAGOGUE IN UKRAINE**Merzhiievska N.,**Candidate of Architecture, Associate Professor,
natalia.merzhiievska@gmail.com, ORCID:0000-0003-3100-4816*Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Abstract. The restoration of synagogues in Ukraine is an important aspect of preserving the country's cultural and historical heritage. As a rule, synagogue buildings in large cities are unique examples of different architectural styles, periods, and construction technologies, and are monuments of the country's architecture and culture. Due to the tragic history of the people and religion, most of the buildings have been adapted to other functions or lost altogether, and many synagogues need restoration and major repairs. Synagogues, as places of prayer and fellowship, play a key role in the life of Jewish communities, and their restoration reflects historical justice and the desire for cultural continuity. Legal aspects - issues of ownership and legalization can complicate the restoration process. Clear legislative initiatives are needed to protect historic sites. Only a few synagogues have survived in Ukraine, and most of them are in need of serious repair. Some synagogues have become architectural monuments, but their condition leaves much to be desired. Modern technology. The use of new technologies, such as 3D modeling and photogrammetry, can greatly simplify the restoration process and help restore lost details. Ecological approaches - taking into account sustainable development and the use of environmentally friendly materials are becoming increasingly important in the reconstruction of historical sites.

The restoration of synagogues in Ukraine is not only a matter of preserving the architectural heritage, but also an attempt to revive the cultural traditions of the Jewish people. A comprehensive approach is needed to study and identify such buildings, formulate recommendations and standards for design, and work with the legal framework. Despite the existing problems, the efforts of communities and international organizations give hope that many historic buildings will be restored, will continue to serve as a place of communication and spiritual growth, and will attract interest in the development of the tourism sector. This is a complex and multifaceted process that requires attention to detail, cultural traditions, and community needs. Successful projects can not only restore historic buildings but also strengthen Jewish identity and community life.

Keywords: architectural styles, synagogues, Jewish communities, cultural and historical heritage of the country.